

Οι φονευθέντες Αββάδες της Ιεράς Λαύρας Αγίου Σάββα.

Αγίου Στεφάνου του Μελωδού

Διήγηση για τους φονευθέντες Αββάδες Στην Ιερά Λαύρα του Αγίου Σάββα.

Την εποχή αυτή πέθαναν στη Λαύρα του Αγίου Σάββα Πατέρες, με μαρτυρικό θάνατο, τον οποίο περιέγραψε σαν αυτόπτης μάρτυρας ο Άγιος Στέφανος ο Μελωδός, που υπήρξε Αγιοπολίτης και Σαββαΐτης (+ 807), με προτροπή του Ηγουμένου της Λαύρας Βασιλείου, ο οποίος απουσίαζε τον καιρό της επιδρομής των βαρβάρων. Και είναι αλήθεια ότι το έργο του δεν γράφει όνομα, αλλά στη βιογραφία του Αγίου Στεφάνου του Θαυματουργού ο συγγραφέας της Λεόντιος, μιλώντας για κάποιον ευσεβή άνθρωπο, συμμαθητή του αββά Θεοκτίστου, λέει ότι αυτός εντάχθηκε στο σύνολο των Πατέρων που θανατώθηκαν από τους βαρβάρους στην Μεγίστη Λαύρα, «των οποίων τη διήγηση συνέγραψε ο πανάρετος αββάς Στέφανος, το καύχημα της Λαύρας μας». Το έργο αυτό έχει την εξής επιγραφή: «Εξήγησις, ήτοι μαρτύριον των Αγίων Πατέρων, των αναιρεθέντων υπό των βαρβάρων, ήγουν Σαρακηνών, εν τη Μεγίστη Λαύρα του Αγίου πατρός ημών Σάββα». Ο Στέφανος έκανε πολλούς κανόνες για τους φονευθέντες στη

Λαύρα την 20^η Μαρτίου.

Ο Στέφανος έγινε αυτόπτης μάρτυρας των γεγονότων στη Λαύρα, «όντας ένας από τους μοναχούς στην ευαγή αυτή Λαύρα, αν και ανάξιος, και ένας από αυτούς που βρέθηκαν εκεί την ώρα της ολέθριας εφόδου και επιθέσεως των βαρβάρων». Η ληστρική αυτή έφοδος και επίθεση των Σαρακηνών κατά της Λαύρας, πρέπει να αποδοθεί στις τάσεις που είχαν αυτοί για λεηλασία, καθώς πίστευαν ότι στα κελιά των πατέρων θα βρουν θαμμένους άπειρους θησαυρούς. Το 788, όταν ήταν Πατριάρχης ο Ηλίας και ηγούμενος ο Βασίλειος, έγινε μεγάλος εμφύλιος πόλεμος μεταξύ των Σαρακηνών στην Παλαιστίνη. Και αφού διαιρέθηκαν σε δύο στρατόπεδα, διέπραξαν πολλές αναταραχές χρησιμοποιώντας αθέμιτα μέσα· πόσες αρπαγές, αιματοχυσίες και άδικους φόνους έκαναν, πόσα χωριά τα άφησαν ερείπια παραδίδοντάς τα στις φλόγες, αφού πρώτα λεηλάτησαν τους κατοίκους τους και τους έδιωξαν ή τους σκότωσαν, «δεν έχω τη δυνατότητα, ούτε είναι του παρόντος καιρού και του θέματος που ασχολούμαστε να τα διηγηθούμε κατά σειρά», λέει ο Στέφανος. Παντού τα τερατοειδή αυτά όντα επέφεραν φρικτή ερήμωση. Πολυάριθμες και πολυάνθρωπες πόλεις ερημώθηκαν. Την Ελευθερούπολη (πετ τζιπριν) την εκπόρθησαν και την κατάντησαν ακατοίκητη· αλλά και την Ασκαλώνα και τη Γάζα και την Σαριφαία και άλλες πόλεις τις εκπόρθησαν, τις κατέστρεψαν και τις άφησαν βοσκοτόπια. Και έστηναν ενέδρες και απογύμνωναν τους περαστικούς και τους τραυμάτιζαν· κι αυτοί το θεωρούσαν τύχη, γιατί διέφυγαν το θάνατο. Και ο καθένας φρόντιζε πώς να αρπάξει πράγματα που δεν του ανήκαν, και να συγκεντρώνει πλούτο από ξένα χρήματα και πράγματα. Και αν κάποιος από αυτούς τύχαινε να είναι θυμωμένος με κάποιον ή περισσότερο εναντίον των Χριστιανών, άρπαζε την ευκαιρία και προσπαθούσε με βίαιο τρόπο να τον σκοτώσει και να σφετεριστεί τα υπάρχοντά του.

Κι ενώ επικρατούσε αυτή η ακαταστασία, και σαν φλόγα που εξαπλώνεται παντού, πολλοί από αυτούς που κατοικούσαν στους αγρούς και τις κωμοπόλεις, εγκαταλείποντας τα υπάρχοντά τους και επιθυμώντας τη σωτηρία τους, κατέφευγαν στις πολυπληθείς πόλεις, σαν σε καταφύγιο. Και οι κάτοικοι των πόλεων και ιδίως της Αγίας Πόλης, παρατώντας τις δουλειές τους, έσκαβαν τάφρους γύρω από την πόλη και προσπαθούσαν να ανοικοδομήσουν τα τείχη και να σφραγίσουν τις πύλες, και νυχθημερόν τοποθετούσαν φύλακες και σκοπούς, καθώς τους διακατείχε μεγάλος φόβος για τις μαζικές και ξαφνικές ληστρικές εφόδους των επιτιθεμένων. Γιατί ήδη απειλούσαν ότι θα επιτεθούν και κατά της Ιερουσαλήμ, για να τη λεηλατήσουν. Και πραγματικά, προσπάθησαν να την καταλάβουν.

Αλλά οι υπερασπιστές της, αν και ήταν ολιγάριθμοι, κατόρθωσαν να αποκρούσουν τις επιθέσεις τους. Ο ηγούμενος της Λαύρας επέτρεψε σε όσους ήθελαν να φύγουν και να σωθούν στις πόλεις. Αλλά κανείς δεν έφυγε από το ασκητήριο αυτό, ούτε εγκατέλειψε τη Λαύρα. Όλοι με προσευχές και δεήσεις, νύχτα και μέρα παρακαλούσαν το Θεό να πράξει το συμφέρον και το ευάρεστο για τις ψυχές τους. Και παρότρυνε ο ένας τον άλλον λέγοντας: « Αν θελήσει ο Χριστός, τον οποίο νυμφευτήκαμε και για αυτόν κατοικούμε αυτήν την έρημο εγκαταλείποντας ο καθένας την πατρίδα του, να μας σώσει από παράνομα και βαρβαρικά χέρια, μπορεί να το κάνει, καθώς μπορεί εύκολα να κάνει τα πάντα. Αν όμως προστάζει να παραδοθούμε και να πεθάνουμε στα χέρια εκείνων, επειδή ολωσδιόλου γνωρίζει καλά ότι αυτό είναι το καλύτερο, μακάρι να μας παραχωρήσει και κάτι υψηλότερο. Ας δεχτούμε λοιπόν αυτά που παραχωρεί ο Θεός σαν τα πιο συμφέροντα και ας μη γυρίσουμε πίσω στους κοσμικούς θορύβους από φόβο για τους αμαρτωλούς βαρβάρους, δίνοντας έτσι υπόνοια δειλίας, πολύ αισχρό πάθος να το έχει κανείς. Γιατί ο δεσπότης και Σωτήρας μας Ιησούς Χριστός, μας πρόσταξε να μη φοβόμαστε αυτούς που θα μας θανατώσουν το σώμα, αλλά δε μπορούν να μας θανατώσουν την ψυχή.

Πόσο ωραίο είναι να βλέπεις ανθρώπους να αναχωρούν από τον κόσμο και να ακολουθούν τον Χριστό και να πορεύονται στην έρημο, και πόσο αισχρό και αποτρόπαιο και επονειδίστο από την άλλη, να βλέπεις αυτούς που αποξενώθηκαν κάποτε από τον κόσμο και έζησαν πολλά χρόνια στην έρημο, να επιστρέφουν πάλι πίσω στον κόσμο από φόβο ανθρώπινο... Δεν έχουμε πόλεις με τείχη και πύργους για να προστατευτούμε, αλλά έχουμε ακατάλυτο τείχος τον Χριστό... Δεν έχουμε αλυσιδωτό θώρακα και περικεφαλαία και δερμάτινη ασπίδα..., αλλά έχουμε την πανοπλία του πνεύματος, αγάπης και ελπίδας θώρακα και θυρεό πίστεως και σωτήρια περικεφαλαία... Δεν έχουμε στρατιωτική φάλαγγα να μας υπερασπίσει, αλλά «παρεμβάλει άγγελος Κυρίου κύκλω των φοβουμένων αυτών και ρύσεται αυτούς». Για εμάς είτε ζήσουμε είτε πεθάνουμε, κέρδος μας είναι ο Χριστός· ούτε ήρθαμε να μείνουμε σε αυτή την έρημο επειδή αγαπούσαμε τη ζωή μας. Για χάρη Τίνος επιλέξαμε να κατοικούμε σε αυτή την ακατοίκητη γη; Δεν είναι ξεκάθαρο, ότι για τον Χριστό; Αν λοιπόν θανατωθούμε σε αυτή, θα θανατωθούμε για τον Χριστό, για τον οποίο δείξαμε σύνεση να κατοικήσουμε σε αυτή· τι είναι λοιπόν πιο

ευχάριστο και πιο ευτυχές από το να πεθάνουμε για τον Χριστό, ο οποίος πέθανε για την αγάπη του προς εμάς».

Παίρνοντας θάρρος με τέτοια λόγια αποφάσισαν να παραμείνουν στη Λαύρα, καθώς αναλογίζονταν ιδιαίτερα ότι, αν έφευγαν, οι εχθροί θα την κατέστρεφαν, θα κατέκαιγαν την εκκλησία, θα κατεδάφιζαν τα κελλιά και θα καταντούσαν για πάντα ακατοίκητο τον τόπο εκείνο. Οι βάρβαροι συγκεντρώθηκαν στα μέρη γύρω από την παλιά Λαύρα του αββά Χαρίτωνα και σαν ακρίδες και θεόσταλη οργή, αφού κατέστρεψαν τις γύρω κωμοπόλεις και λεηλάτησαν την ευαγή εκείνη Λαύρα, χωρίς να αφήσουν τίποτα στους εκεί πατέρες και έκαναν τα πάνδεινα εναντίον τους και πολλούς από αυτούς τους υπέβαλαν σε διάφορα βασανιστήρια, έμειναν σε αυτή για αρκετές ημέρες. Και απειλούσαν με οργή και ακόνιζαν τα δόντια τους, σαν αγριόχοιροι και βρυχώνταν σαν λιοντάρια κατά της Μεγίστης Λαύρας, επειδή εκτός από αυτήν, τίποτα δεν είχε μείνει απόρθητο στα περίχωρα, «ως ραξ εν αμπελώνι μετά τρυγητόν».

Και εχθροί της Λαύρας, που ήταν από παλιά γείτονές της και από παλιά διψούσαν να την καταλάβουν και καιροφυλακτούσαν για μια τέτοια ευκαιρία, παρότρυναν και ερέθιζαν τι πλήθος εναντίον της. Οι στρατιώτες που είχαν παραταγμένοι για τη φρούρηση της πόλης, βλέποντάς τους και νομίζοντας ότι θα επιτεθούν κατά της πόλης, τους προϋπάντησαν στα μέρη κοντά στη Βηθλεέμ και αφού έγινε συμπλοκή, σκότωσαν πολλούς από αυτούς και τους καταδίωξαν μέχρι την έρημο. Άλλη φορά τα πλήθη των βαρβάρων συμφώνησαν να επιτεθούν πολύ πρωί στη Λαύρα και να τη λεηλατήσουν.

Αλλά σε κάποια κωμόπολη βρήκαν αρκετές στάμνες γεμάτες κρασί κρυμμένες κάτω από φρύγανα και ήπιαν από αυτό με τόση απληστία και χωρίς μέτρο, ώστε χωρίς να ξεχωρίζει ο ένας τον άλλον συγκρούστηκαν και έτσι ματαιώθηκε ο σκοπός τους.

Κι ενώ αυτά συνέβαιναν για αρκετούς μήνες και οι δρόμοι για την Άγια Πόλη έκλεισαν, μέσα στη Λαύρα διακατέχονταν από φόβο, τρόμο, αγωνία και θλίψη. Τα τρόφιμα μεταφέρονταν, όπως και τώρα, από την Ιερουσαλήμ, και πολλές φορές τα άρπαζαν οι εχθροί. Ακόμα, έμεναν σε ψηλά μέρη, και έτσι καίγονταν από τον καύσωνα τη μέρα και πάγωναν από τον παγετό τη νύχτα και περίμεναν την αιφνιδιαστική ορμή και έφοδο των βαρβάρων· και τοποθέτησαν φύλακες σε ψηλό όρος, για να αναγγείλουν με σινιάλο την παρουσία τους. Και πολλές φορές φάνηκαν πλήθη βαρβάρων και οι εντός της Λαύρας το μάθαιναν και με καμπάνες και σήμαντρα προσκαλούσαν για να συγκεντρωθούν όσοι βρίσκονταν στα κελλιά. Οι Πατέρες βρίσκονταν σε μεγάλη αγωνία και φόβο.

Οι εχθροί της Λαύρας αφού πήραν μαζί τους και άλλους και έγιναν πάνω από εξήντα, αποφάσισαν να επιτεθούν εναντίον της. Οι εντός της Λαύρας έμαθαν για αυτή την επίθεση. Ήταν η 13^η μηνός Μαρτίου κατά την ανατολή του ήλιου. Οι Πατέρες συγκεντρώθηκαν τρέχοντας στο συνηθισμένο λόφο. Αλλά μόλις τους είδαν να έρχονται από μακριά, τους κατέλαβε μεγάλος φόβος και διαλύθηκαν.

Οι βάρβαροι, αφού διαιρέθηκαν σε δύο τμήματα, συσκέπτονταν. Και ενώ πλησίαζαν αυτοί, κάποιοι πατέρες πήγαν να τους προϋπαντήσουν με την ελπίδα να τους τιθασεύσουν με τέτοια περίπου παρακλητικά λόγια: «Γιατί έχετε έρθει με τέτοιο τρόπο προς εμάς, σαν να είμαστε εχθροί και να έχουμε κάνει τις μεγαλύτερες αδικίες και τα χειρότερα πράγματα και σαν να σας προσβάλαμε πολύ και να σας κακοποιήσαμε; Εμείς, κύριοι, είμαστε ειρηνικοί απέναντι σε όλους· ούτε εσάς ούτε άλλους λυπήσαμε ή βλάψαμε ποτέ. Και τόσο πολύ μένουμε μακριά από έριδες και μάχες, επειδή εγκαταλείψαμε τις περιουσίες μας και όλο τον κόσμο και κατοικούμε σε αυτή την έρημο, όπως βλέπετε, για να μπορέσουμε απερίφραστα, αφού απομακρυνθήκαμε από κάθε θόρυβο της ζωής και ταραχή και διαφωνία και συναναστροφή, να κλαύσουμε τις αμαρτίες μας και να ευαρεστήσουμε τον Θεό.

Και όχι μόνο δε σας βλάψαμε καθόλου, αλλά και δεν παραλείπουμε να σας ευεργετούμε, όσο μπορούμε· γιατί συνεχώς, όσους από σας τυχαίνει να είναι περαστικοί από εδώ, τους παρέχουμε φιλοξενία και τροφή και ανάπαυση. Μη λοιπόν μας ανταμείψετε με πονηρίες αντί για αγαθά, ενώ οφείλετε να μας συχαίρετε με όση δύναμη έχετε για όσες ευεργεσίες σας προσφέραμε· αλλά και τώρα είμαστε πρόθυμοι να σας δεξιωθούμε με τρόφιμα από αυτά που έχουμε σε αφθονία και όπως συνήθως να σας προσφέρουμε ανάπαυση».

Αλλά αυτοί απάντησαν με ύβρεις και απειλές: «Δεν έχουμε έρθει εδώ για τρόφιμα, αλλά για χρήματα. Έχετε λοιπόν να διαλέξετε ένα από τα δύο, ή να μας δώσετε χρήματα, ή να πεθάνετε από τα βέλη μας».

Οι της Λαύρας απάντησαν: «Πιστέψτε, άνδρες, πιστέψτε ότι είμαστε ταπεινοί και φτωχοί και εντελώς άποροι και δεν έχουμε αφθονία ούτε σε ψωμί για να χορτάσουμε· αλλά δεν έχουμε ούτε περιουσία ούτε πολυτέλεια σε άμφια και ρούχα, κι αν πείτε πάλι για ποσότητα χρυσού, ούτε στο όνειρό μας δε τη φανταστήκαμε ποτέ· περνάμε τη ζωή μας εδώ με στενότητα και

αυτάρκεια, έχοντας μόνο τα αναγκαία, και αυτά με ελλείψεις». Αλλά εκείνοι οργισμένοι άδειασαν τις φαρέτρες του κατά των Πατέρων και τραυμάτισαν περίπου τριάντα, άλλους σοβαρά, άλλους ελαφρά· και άρχισαν να γκρεμίζουν τις πόρτες των κελιών και να αρπάζουν ό,τι έβρισκαν μέσα σε αυτά. Οι Πατέρες φρόντιζαν τους τραυματίες μεταφέροντάς τους σε κοντινό κελλί, «τους οποίους περιποιήθηκε ο άριστος γιατρός και ευλαβέστατος αββάς Θωμάς, ο οποίος μετά από αυτά χειροτονήθηκε ηγούμενος της Παλαιάς Λαύρας (πιθανόν το 796), και, στις αρχές του ενάτου αιώνα, οπότε και έγραφε ο Λεόντιος τη βιογραφία του Στεφάνου του Θαυματουργού, ήταν πατριάρχης Ιεροσολύμων. Προσπαθούσε λοιπόν να τους θεραπεύσει, δίχως να διστάζει να προσφύγει και σε χειρουργικές εγχειρήσεις. Οι βάρβαροι δεν αρκέστηκαν να λεηλατήσουν τα κελλιά αλλά επιχείρησαν να τα πυρπολήσουν. Οι Πατέρες θλίβονταν βαθύτατα, βλέποντας τα οικήματά τους να καίγονται και τους βαρβάρους να αποφασίζουν να εγκαταλείψουν την εκκλησία στις φλόγες. Σήκωναν λοιπόν τα μάτια στον ουρανό και ζητούσαν την εξ ύψους βοήθεια και επικαλούνταν τις πρεσβείες του Αγίου Σάββα.

Οι βάρβαροι, μόλις είδαν κάποιους να έρχονται και υποπεύθησαν ότι έρχονται για βοήθεια, αποχώρησαν παίρνοντας μαζί τους τα λάφυρα. Αλλά ακόμα και αν έφυγαν, μεγάλος φόβος τους διακατείχε όλους, διότι φοβούνταν την επιστροφή τους· και μέχρι τη δύση του ήλιου έμειναν αμετακίνητοι. Και την επόμενη συγκεντρώθηκαν και έκαναν λιτανείες και προσευχές, από το πρωί μέχρι αργά το βράδυ· και αυτό το έκαναν συνέχεια όλη εκείνη την εβδομάδα. Και για παρηγοριά όλοι έμεναν σταθεροί στα ίδια, ευχόμενοι να ζήσουν ή να πεθάνουν όλοι μαζί. Και όταν πέρασε η βδομάδα, την εσπέρα του Σαββάτου, την ώρα που επιτελούσαν τη συνηθισμένη αγρυπνία της Κυριακής στην Εκκλησία, δύο μοναχοί «ευλαβείς και σταθεροί στο φρόνημα» έφτασαν τρέχοντας και λουσμμένοι στον ιδρώτα. Αυτούς, οι Πατέρες της Παλαιάς Λαύρας, τηρώντας το νόμο της αγάπης και σπρωγμένοι από τη φλόγα της αδελφικής συμπάθειας, τους έστειλαν, για να αναγγείλουν ότι αυτοί που πριν έξι μέρες επιτέθηκαν εναντίον της Λαύρας, οι ασεβείς και βρωμερότατοι, αφού συγκέντρωσαν πολλούς άλλους ομοίους τους όλη τη βδομάδα, προτίθενται να επιτεθούν την επόμενη νύχτα κατά της Λαύρας για να την ερημώσουν και ότι ήδη κατευθύνονται σε αυτήν από τη δύση του ήλιου και ότι έφτασαν μέσα στο φόβο και την αγωνία μήπως τους συναντήσουν καθ' οδόν. Και οι μοναχοί της Λαύρας, μόλις άκουσαν την οδυνηρή είδηση, «σαν να δέχτηκε ο καθένας ρομφαία στην καρδιά, σαν να ζαλίστηκαν από την αμηχανία, σαν να τους ήρθε σκοτοδίνη από τη συμφορά, διαλύθηκε η δύναμη και η οργάνωσή τους». Και μέσα σε θόρυβο και ταραχή άφησαν μερικούς να ψάλλουν στην Εκκλησία και οι περισσότεροι συγκεντρώθηκαν στο συνηθισμένο ύψωμα και διανυκτέρευσαν εκεί ως το πρωί, παγωμένοι από το κρύο της νύχτας και ενώ εσωτερικά ο φόβος πάγωνε το αίμα, εξωτερικά το κρύο πάλι τους συνωθούσε και τους έφερνε κοντά τον έναν στον άλλον. Και δεν σταμάτησαν να παρακαλούν τον Ύψιστο, αν και δε βρίσκονταν στην Εκκλησία, και έριχναν το βλέμμα τους παντού και έτειναν το αυτί τους, μήπως ακούσουν και δουν τους εχθρούς να εμφανίζονται.

Ενώ λοιπόν βρίσκονταν σε τέτοια κατάσταση, φάνηκαν δύο άνθρωποι να βαδίζουν εσπευσμένα, και όταν πλησίασαν, ο ένας ήταν γέροντας μοναχός με ολόλευκα μαλλιά και γένια, και ο άλλος φύλακας και οδηγός. Κατάκοπος από το δρόμο και από τη θλίψη, μόλις που μπορούσε να μιλά και κρατώντας μια μικρή επιστολή στο χέρι του έλεγε ότι από αυτή θα μάθουν το λόγο της παρουσίας του. Άνοιξαν λοιπόν την επιστολή και τη διάβασαν κάτω από το φως της σελήνης και είδαν ότι προερχόταν από τους Πατέρες της Μονής του Αγίου Ευθυμίου. Και είχε το εξής περιεχόμενο: «Θέλουμε να ξέρετε, πατέρες, ότι γνωρίζουμε από ανθρώπους που το ξέρουν καλά, ότι συγκέντρωση πονηρών από τα βόρεια της Αγίας Πόλης συναθροίστηκε με κακό σκοπό και σκέφτεται τη νύχτα αυτή να σας επιτεθεί και να ταλαιπωρήσει και να ερημώσει τη Λαύρα· ασφαλίστε λοιπόν τους εαυτούς σας και να προσεύχεσθε για σας».

Μόλις πήραν στα χέρια τους την επιστολή αυτή οι Πατέρες, κατάλαβαν ότι υπήρχαν δύο συμμορίες, δηλαδή αυτή και εκείνη που ανήγγειλαν οι Παλαιολαυρίτες, οι οποίες ενωμένες επρόκειτο να επιχειρήσουν την έφοδο. Βρισκόμενοι λοιπόν σε αυτή τη δεινή κατάσταση και χωρίς να ελπίζουν σε καμία επίγεια βοήθεια, παρακαλούσαν ασταμάτητα τον Θεό. Ο Στέφανος λέει, «Όμως, αλίμονο, πώς να αντέξω χωρίς δάκρυα την ανάμνηση της φρικτής και ελεεινής εκείνης ώρας; Πώς θα μπορέσω να αναπαραστήσω με το λόγο όσα είδαν τα μάτια μας; Ακόμα κι αν είχα δέκα γλώσσες και άλλα τόσα στόματα (γιατί πραγματικά, τα λόγια για τα πράγματα είναι κατά πολύ κατώτερα και υποδεέστερα), αλλά ούτε ακόμα μπορούν να φανταστούν όσα δέχονται με την ακοή, όπως αυτά που βλέπουν με τα μάτια. Γιατί η εμπειρία και η αίσθηση και των δύο είναι πιο δύσκολη· λοιπόν, ούτε ξυλοκόποι που βρέθηκαν σε πυκνό δάσος, δεν το κατακόβουν τόσο ανελέητα, όπως αυτοί οι ωμοί, θηριώδεις και απάνθρωποι βάρβαροι, σαν σε μακελειό, έκοβαν με τα χτυπήματά τους τα σώματα των πατέρων ανελέητα και χωρίς οίκτο, με αποτέλεσμα όχι να τους εκφοβίσουν ή να προκαλέσουν μέτριο πόνο, αλλά ήδη να τους

παραδώσουν σε πικρό θάνατο».

Οι βάρβαροι επιτέθηκαν με μανία. Άλλους τους χτυπούσαν στα νώτα με τα ξίφη, άλλους τους συνέτριβαν τα κεφάλια με μεγάλες και βαριές πέτρες, άλλους τις κνήμες, άλλους με ξύλα και πέτρες τους χτυπούσαν στα πρόσωπα, και δεν υπήρχε ούτε ένας που να μην έχει βαφτεί με αίμα. Και αφού «σαν σε σιδηρουργείο σφυροκόπησαν τους όσιους» αρκετά, τους οδηγούσαν όλους μαζί από παντού, με λιθοβολισμούς και άγριες φωνές, από ψηλά μέσα από το χείμαρρο στην Εκκλησία. Κάποιοι Πατέρες προσπαθούσαν να κρυφτούν σε σπηλιές και σε σχισμές βράχων, καθώς δε μπορούσαν να υπομείνουν τους βασανισμούς αυτούς. Λίγοι όμως τα κατάφεραν να μείνουν κρυμμένοι. Τον «Ηγουμενιάρχη», δηλαδή αυτόν που είχε διακονία να υποδέχεται τους ξένους που θα έμεναν στη Λαύρα, ο οποίος ονομάζονταν Ιωάννης «ευλαβής και επιεικής στο χαρακτήρα και νέος στην ηλικία», αφού τον αναγνώρισαν, του επιτέθηκαν με χιλιάδες χτυπήματα και λιθοβολισμούς και τον μαστίγωσαν, αφήνοντάς τον σχεδόν ημιθανή, και έπειτα, σέρνοντάς τον από τα πόδια μέσα από κακοτράχαλα, γεμάτα πέτρες μέρη, από πάνω, από την κορφή του όρους, τον κατέβασαν ως την Εκκλησία γδέρνοντας όλο το δέρμα της πλάτης και του πίσω μέρους του σώματός του και τον άφησαν ξέπνοο στην αυλή της Εκκλησίας. Αυτός, αφού βασανίστηκε πάλι με καπνό, πέθανε. Οι βάρβαροι, αφού τοποθέτησαν φρουρούς σε ψηλά σημεία, επανέφεραν στη Λαύρα με τη βία όσους προσπαθούσαν να διαφύγουν.

Κάποιος Σέργιος Δαμασκηνός, βλέποντας τους Πατέρες να τους συνωστιίζουν στην Εκκλησία, επειδή γνώριζε, σαν μαθητής του ηγουμένου, τον τόπο, όπου βρίσκονταν άμφια ιερά κρυμμένα και πράγματα της Εκκλησίας, επειδή φοβήθηκε μήπως τον βασανίσουν και αναγκαστεί να αποκαλύψει το μέρος, σκέφτηκε να δραπετεύσει. Αυτόν οι παραταγμένοι φρουροί τον κατάλαβαν που έφυγε και απομακρύνθηκε κάπως από τη Λαύρα, και κατέβηκαν, τον συνέλαβαν και τρυπώντας τον με τα ξίφη, τον ανάγκαζαν να επιστρέψει στη Λαύρα. Και επειδή δεν ήθελε, ένας από τους βαρβάρους τον χτύπησε τρεις φορές με το μαχαίρι του στον τράχηλο και αφού τον έσπρωξαν στον χείμαρρο, έριξαν από πάνω του μεγάλες πέτρες, και έτσι συνέτριψαν όλο του το σώμα. Το λείψανό του, όταν αναχώρησαν οι βάρβαροι, το πήραν οι Πατέρες και το τοποθέτησαν σε όσιες θήκες μαζί με τους υπόλοιπους που φονεύθηκαν αυτή τη μέρα. Οι βάρβαροι έστειλαν κάποιους ανατολικά του χείμαρρου, από όπου φαίνονται καλά τα δυτικά μέρη, για να επιβλέπουν αυτούς που φεύγουν ή κρύβονται σε σπηλιές ή κάτω από βράχους και να το αναγγέλλουν με φωνή και χειρονομία. Κι έτσι κανείς δεν μπόρεσε να διαφύγει από το θανατηφόρο αυτό δίχτυ, καθώς όλοι παντού αναζητούνταν και καταμαρτυρούνταν.

Κάποιοι από τους αδελφούς κατέφυγαν σε μια πολύ στενή σπηλιά, όπου έλπιζαν ότι θα διαφύγουν τη μανία των διωκτών τους. Κάποιος όμως από τους φρουρούς προς τα ανατολικά, τους είδε να μπαίνουν σε αυτή και τους υπέδειξε δείχνοντας με το δάκτυλο και φωνάζοντας δυνατά. Ήρθε λοιπόν κάποιος από αυτούς με ξίφος και από την είσοδο της σπηλιάς πρόσταζε με κραυγές και απειλές να βγουν έξω. Αυτοί όμως, που ήταν πέντε στον αριθμό, βλέποντας ότι έγιναν αντιληπτοί και ότι θα παραδίνονταν σε πικρά βάσανα, διακατέχονταν από φόβο και τρόμο. Τότε ένας από αυτούς, που ονομάζονταν Πατρίκιος, γεμάτος από θείο ζήλο, αγάπη και φιλαδελφία, είπε στους υπόλοιπους αδελφούς: « Δείξτε θάρρος, αδελφοί μου αγαπητοί και ομόψυχοι · εγώ αποδέχομαι σήμερα τον κίνδυνο για μας και τον θάνατο· εγώ για χάρη της δικιάς σας σωτηρίας πρόθυμα παραδίδω τον εαυτό μου στα χέρια των ανελέητων βαρβάρων· εσείς καθίστε εδώ σιωπηλά και χωρίς φωνές και θα μείνετε απλησίαστοι στο σπήλαιο». Όρμησε τότε θαρραλέα έξω από το σπήλαιο και είπε στον βάρβαρο ότι είναι έτοιμος να τον ακολουθήσει. Αλλά αυτός επέμενε να βγουν έξω και οι υπόλοιποι. Ο γενναίος στρατιώτης του Χριστού Πατρίκιος ισχυριζόνταν και έλεγε ότι ήταν ολομόναχος στο σπήλαιο και έτσι τους έσωσε. Αυτοί οι φονικοί και εκδικητικοί συγκέντρωσαν τους Πατέρες, κάποιους στην Εκκλησία, κάποιους στο ηγουμενείο, και αφού συνέλαβαν αυτούς που φαίνονταν να είναι ξεχωριστοί και πρώτοι ανάμεσα στους μοναχούς, τους είπαν: « Εξαγοράστε τους εαυτούς σας και την Εκκλησία σας για τέσσερις χιλιάδες νομίσματα, αλλιώς αμέσως διατάζουμε να σας αποκεφαλίσουν και βάζουμε φωτιά στο ναό σας».

Οι Πατέρες παρακαλούσαν λέγοντας: «Λυπηθείτε μας, για το Θεό, και μη χύνετε τα αίματά μας σήμερα· κι αυτή την ποσότητα χρυσού που λέτε, ούτε την έχουμε, ούτε την είχαμε ποτέ. Και αν θέλετε, κοιτάξτε στα ιμάτια που φοράμε και στα προσωπικά μας κελιά θα σας οδηγήσουμε και όλα τα υπάρχοντά μας θα σας δείξουμε χωρίς να σας κρύψουμε τίποτα και πρόθυμα θα σας τα δώσουμε· σας παρακαλούμε μόνο να μας αφήσετε να ζήσουμε, έστω και γυμνούς».

Αλλά αυτοί αγρίευαν και αφού τους έβγαλαν από το ηγουμενείο, προσκαλούσαν τους Αιθίοπες που ήταν μαζί τους, να φέρουν τα ξίφη και να γδάρουν τους Πατέρες. Και κουνούσαν απειλητικά τα γυμνά τους ξίφη μουγκρίζοντας και τον Οικονόμο τον έστησαν στον τοίχο

τεντώνοντας τα χέρια του σταυροειδώς και επρόκειτο να τον τοξεύσουν. Και απειλούσαν ότι όλους θα τους σκοτώσουν αν δε φέρουν αυτά που τους ζητούσαν και αν δε φανερώσουν τα κρυμμένα χρυσά και αργυρά σκεύη της Εκκλησίας και κειμήλια. Οι Πατέρες αγωνίζονταν να τους πείσουν ότι δεν έχουν ούτε χρυσό, ούτε θησαυρό. Τότε εκείνοι είπαν: «Φανερώστε μας τους εκλεκτούς και τους προύχοντες ανάμεσά σας, τους ταμίες και τους διοικητές και φύλακες της Λαύρας και των πραγμάτων της Εκκλησίας, ή αμέσως σας αφαιρούμε τη ζωή».

Και οι Πατέρες απάντησαν: «Σας είπαμε ήδη ότι δεν έχουμε τίποτα από αυτά που ζητάτε· και αν ψάχνετε τον ηγούμενό μας, μάθετε ότι δεν βρίσκεται εδώ· όλοι οι υπόλοιποι είμαστε ίσοι και ομότιμοι». Και πράγματι ο ηγούμενος ήταν απών για ανάγκες της Λαύρας.

Και ενώ τους εκφόβιζαν για πολλές ώρες, βλέποντας ότι δεν πετυχαίνουν τίποτα και ότι είναι έτοιμοι να φονευθούν, τους κατέβασαν στην Εκκλησία. Οι βάρβαροι απαιτούσαν να παρουσιαστεί σε αυτούς ο γιατρός αββάς Θωμάς, που διατελούσε ηγούμενος της Παλαιάς Λαύρας, όταν έγραφε ο Στέφανος, νομίζοντας ότι θα βρουν χρήματα πάνω του. Κι επειδή δεν τον γνώριζαν κατά πρόσωπο, απαιτούσαν να τους τον υποδείξουν. Αλλά οι Πατέρες, «ως αληθώς ευγενείς και θεοσεβείς και φιλάδελφοι», αν και τον είχαν ανάμεσά τους, δεν τον φανέρωσαν ούτε με υπόδειξη, ούτε με λόγια, ούτε με νεύμα. Οι βάρβαροι εξαγριώθηκαν περισσότερο από αυτό, και αν και ένιωσαν θαυμασμό και έκπληξη για την αγάπη, τη φιλάδελφη σχέση και την αντίσταση των Πατέρων, τους χτυπούσαν με ραβδιά και τους λόγχιζαν με μαχαίρια και βέλη, για να τους υποδείξουν αυτόν που ζητούσαν. Κι επειδή δεν κατόρθωσαν τίποτα, τους συγκέντρωσαν όλους στο βάθος του σπηλαίου και στο στόμιό του άναψαν φωτιά. Το σπήλαιο αυτό είναι η Θεόκτιστος Εκκλησία, την οποία ο Στέφανος περιγράφει ως εξής: «η Θεόκτιστος αυτή Εκκλησία είναι ευρύχωρο σπήλαιο, που από την πρόνοια βρέθηκε σε τέτοια θέση, που να μοιάζει με εκκλησία και για αυτό πήρε αυτή την ονομασία, καθώς έχει κόγχη προς την ανατολή. Και κατά το βόρειο μέρος υπάρχει μία κάθοδος με βαθουλωτό σχήμα, το οποίο το λάξευσαν οι πρώην Πατέρες και το έκαναν διακονικό, και πιο μέσα από το διακονικό κειμηλιάρχειο, δηλαδή σκευοφυλάκιο· και ακόμα πιο μέσα από αυτό, μια σχισμή βαθιά, σαν δρόμος σκοτεινός και στενός, που οδηγεί σπειροειδώς πάνω στο ηγουμηνείο, μέσα από την οποία ο μακάριος πατέρας μας Σάββας κάποτε κατέβαινε στην Εκκλησία, υπάρχει όπως ακριβώς όταν ζούσε εκείνος. Και μετά από αυτά οι κατά καιρούς ηγούμενοι έφραξαν από πάνω αυτή τη δίοδο και έμεινε αυτή η σχισμή χωρίς έκβαση και διέξοδο και γεμάτη βαθύτατο σκοτάδι, ώστε και χωρίς καπνό να είναι βασανιστικό το κλείσιμο εκεί μέσα».

Αφού λοιπόν τους έριξαν μέσα σε αυτό το σπήλαιο, άναψαν φωτιά στο στόμιό του. Κι επειδή τα καλάμια ήταν υγρά, σχηματίζονταν πολύς πυκνός καπνός, ο οποίος περιελίσσονταν στο στενό αυτό χώρο, και μη βρίσκοντας διέξοδο παραπάνω βασάνιζε και έπνιγε τους Πατέρες προκαλώντας φοβερή δυσφορία. Και αφού τους άφησαν για αρκετή ώρα να πνιγονται, ύστερα φώναξαν: «Βγείτε έξω, μοναχοί, βγείτε έξω». Και αυτοί βγαίνοντας αναγκάζονταν να περάσουν μέσα από τις φλόγες· αλλά όλα τους φαίνονταν προτιμότερα από αυτή την ασφυκτική κατάσταση και τον πνιγμό. Και πολλών τα πόδια και οι τρίχες του κεφαλιού, των γενιών, των φρυδιών και των βλεφάρων κάηκαν. Και αφού βγήκαν έξω, έπεφταν στο έδαφος και αχόρταγα ανέπνεαν τον καθαρό αέρα. Κι έπειτα πάλι οι δήμιοι τους εξέταζαν, πιστεύοντας ότι με τους βασανισμούς θα τα ομολογήσουν όλα με ευκολία· και τους έλεγαν: «Δείξτε μας τους πρώτους και τους ηγέτες, και τις κρύπτες της Εκκλησίας, ή θα σας σκοτώσουμε με χειρότερο τρόπο».

Αλλά αυτοί, σταθεροί και καρτερικοί στα δεινά και τους φοβερούς κινδύνους, περισσότερο είχαν στραμμένο το νου τους στις προσευχές, παρά σε εκείνους, και ένας έλεγε το «Κύριε, δέξαι την ψυχήν μου εν ειρήνη», άλλος το «Κύριε, εις χείρας σου παρατίθημι το πνεύμα μου», άλλος «Κύριε, μνήσθητί μου, όταν έλθης εν τη βασιλεία σου», και άλλος προσκόμιζε άλλη ικεσία στο Θεό.

Και στους βαρβάρους έλεγαν, όπως και προηγουμένως: «Αν θέλετε τα ιμάτιά μας και τα πράγματα στα κελλιά μας, μπορείτε να τα πάρετε όλα με αφθονία και χωρίς εμπόδιο· αν πάλι επιθυμείτε να μας σκοτώσετε, κάντε το σύντομα· γιατί δεν θα ακούσετε τίποτα άλλο από μας».

Βλέποντας λοιπόν ότι δεν κατορθώνουν τίποτα, και ενώ εξεπλάγησαν από τη σχέση, τη στοργή, την καρτερία και τη φιλαδελφία μεταξύ τους, έβαλαν και πάλι τους Πατέρες μέσα στο σπήλαιο με σπρωξιές και χτυπήματα, αν και παρακαλούσαν να θανατωθούν καλύτερα έξω, παρά να δοκιμάσουν και πάλι τον πνιγηρό καπνό. Και έβαλαν πιο ζωηρή φωτιά και ο καπνός έβγαине πυκνότερος και αφού τους άφησαν για πολλή ώρα και νόμισαν ότι πολλοί πέθαναν, τους πρόσταζαν να βγουν έξω. Και αυτοί, αφού πέρασαν πάλι, όπως και πριν, μέσα από τις φλόγες, μόλις βγήκαν έξω στον καθαρό αέρα ημιθανείς, ανέπνεαν με όλες τις δυνάμεις των πνευμόνων τους, και παρ' ολίγον όλοι να πέθαιναν. Αλλά αυτοί που βρέθηκαν στο βάθος του σπηλαίου, μη μπορώντας να υποφέρουν τη σφοδρότητα του καπνού, πέθαναν· και ήταν δεκαοκτώ στον

αριθμό. Και αυτούς που ίσα - ίσα διασώθηκαν από τη φωτιά και τον καπνό, ενώ ήταν ακόμη λιπόθυμοι, τους βασάνιζαν, τους χτυπούσαν και τους ποδοπατούσαν.

Και βλέποντας ότι δεν κατορθώνουν τίποτα από αυτά που ήλπιζαν, διασκορπίστηκαν στα κελλιά και αφού συνέτριψαν τις πόρτες με μεγάλες πέτρες, όλα όσα βρήκαν εκεί, στο ηγουμενείο και στην εκκλησία, τα πήραν ως λάφυρα και αφού τα φόρτωσαν στις καμήλες της Λαύρας, έφυγαν. Και μετά από πολλές ώρες οι Πατέρες που αισθάνονταν κάπως καλύτερα σηκώθηκαν και άρχισαν να φροντίζουν τους βαριά τραυματισμένους. Και κατά τη δύση του ήλιου, αφού κόπασε ο καπνός, άναψαν κεριά και μπήκαν στο σπήλαιο. Αυτοί που βρισκόταν μέσα σε αυτό ήταν πεσμένοι με το πρόσωπο και τα ρουθούνια τους μέσα στο χώμα, ενώ άλλοι είχαν το πρόσωπο καλυμμένο με τα ρούχα τους, για να αποφύγουν λίγο τη σφοδρότητα του καπνού, και όλοι ήταν νεκροί πεσμένοι μπρούμυτα. Κι αφού τους έβγαλαν έξω με δάκρυα και θρήνους, τους τοποθέτησαν στην αυλή της Εκκλησίας μαζί με τον αββά Σέργιο, που κατατομήθηκε· και έτσι τα θύματα της βαρβαρικής επιδρομής των Αγαρηνών έφτασαν τα δεκαεννιά. Και με μεγάλο θρήνο και οδυρμό τέλεσαν το συνηθισμένο κανόνα κηδεύοντας όλους μαζί σε μία θήκη και θάβοντάς τους μέσα στα ίδια ματωμένα ιμάτια. Μετά από τη δεύτερη έξοδο των Πατέρων από το άντρο εκείνο των βασανιστηρίων, και ενώ έμειναν μέσα σε αυτό νεκροί οι μακάριοι μάρτυρες, είδε κάποιος αδελφός έναν από τους νεκρούς, που ονομάζονταν Κοσμάς, να στέκεται μόνος του μπροστά στο ιερό, με το κεφάλι του αλειμμένο λάδι και το πρόσωπό του χαρούμενο και κοκκινωπό, και απορούσε αναλογιζόμενος πρώτον τη φαιδρότητα και τη χαρά της όψης του, και δεύτερον πώς τον άφησαν αυτόν μόνο του ανενόχλητο, αγνοώντας ότι είναι ένας από τους νεκρούς.

Και όταν αναχώρησαν οι βάρβαροι, κάποιος γέροντας ησυχαστής, που πέρασε πολλά χρόνια στις ερήμους, ονομαζόμενος Σέργιος, πενθώντας και θρηνώντας για όλα αυτά τα θλιβερά συμβάντα, αφού άναψε μια λαμπάδα, μπήκε στη Θεόκτιστη Εκκλησία και θέλοντας να προχωρήσει ακόμα βαθύτερα και να δει ποιοι και πόσοι πέθαναν, είδε και αυτός τον αββά Κοσμά να βγαίνει από το άντρο με τέτοια λαμπρότητα. Και αφού έβαλαν μετάνοια ο ένας στον άλλον, όπως συνηθίζεται, ο Κοσμάς μπήκε στο ιερό λέγοντας: «Προσευχήσου για μένα». Ο Σέργιος μπήκε μέσα βιαστικά και εξέταζε και ψηλαφούσε τα πρόσωπα των νεκρών, ανάμεσα στους οποίους είδε και αυτόν τον αββά Κοσμά να κείτεται νεκρός χωρίς πνοή και έντρομος βγήκε έξω γρήγορα επιθυμώντας να τον προφτάσει. Όμως, ενώ τον αναζήτησε παντού, δεν μπόρεσε να τον βρει. Κατάλαβε λοιπόν ότι αυτό που είδε ήταν θεϊκή οπτασία, για να φανερωθεί η οσία τελείωση και η αθανασία και μακαριότητα που τους περίμενε. Οι περισσότεροι Πατέρες ήταν τραυματισμένοι, άλλοι στα χέρια, άλλοι στα πόδια ή σε κάποιο άλλο μέρος του σώματος· και οι περισσότεροι είχαν συντριμμένα τα κεφάλια τους.

Και σε αυτή την περίπτωση αποδείχτηκε η ιατρική ικανότητα του αββά Θωμά, ο οποίος καθαρίζοντας τις πληγές και απογυμνώνοντας το κρανίο, με τρυπάνι, σμίλη και σφυρί αφαιρούσε τα σπασμένα και κομματιασμένα μικρά οστά, ώστε να φαίνεται και ο ίδιος ο υμένας που περιέχει τον εγκέφαλο και να αναβλύζει συχνά αίμα και πύον. Κάποιος γέροντας, «ακέραιος τω τρόπω», που τραυματίστηκε σοβαρά από ξίφος στο χέρι, και ενώ ο Θωμάς ήθελε να του κόψει το χέρι από τον ώμο με πριόνι, γιατί δεν υπήρχε ελπίδα θεραπείας, βλέποντας τις οδύνες που υπέφεραν οι Πατέρες την ώρα που θεραπεύονταν, δεν τόλμησε να υποστεί την αποκοπή του χεριού. Και όταν αυτό σάπισε και έγινε σκωληκόβρωτο, μετά από λίγες μέρες, πέθανε και προστέθηκε στον αριθμό των αγίων μαρτύρων, και έτσι ο αριθμός των θυμάτων ανήλθε στους είκοσι.

«Αλλ' είπερ και αυτικ' Ολύμπιος ουκ ετέλεσεν, εκ τε και οπέ τελει». «Η δίκη, η πάνθ' ορώσα» τους βρήκε. Ο Θεός τιμώρησε τους βαρβάρους που επιτέθηκαν κατά της Λαύρας και υπέβαλαν τους μοναχούς της σε φοβερό και ανήκουστο μαρτύριο, διότι, αφού έπεσε λοιμός, πέθαιναν από αρρώστια, λιμό και αξιολύπητο θάνατο, τόσο μαζικά και ο ένας μετά τον άλλον, ώστε δεν επαρκούσαν για να θάβουν τους νεκρούς και τους κάλυπταν πρόχειρα με λίγο χώμα ή τους έριχναν σε σπηλιές ή σχισμές, έτσι που τα σκυλιά τους ξέθαβαν και τους κατασπάραζαν. Και όλοι απορούσαν με τον αιφνίδιο αυτό όλεθρο και αφανισμό και τον απέδιδαν σε θεία τιμωρία, καθώς ήξεραν και τα λόγια του Προφητάνακτα: «Πώς έφτασαν στην ερήμωση; Ξάφνου χάθηκαν, καταστράφηκαν για την ανομία τους, όπως το όνειρο όταν ξυπνάμε».

Ο Στέφανος ο Μελωδός μνημονεύει και τον Χριστόφορο, του Νικηφόρου στρατιώτη και μάρτυρα του Χριστού, που έχει και το όνομά Του, ο οποίος πριν λίγα χρόνια πέρασε από την απιστία στην ευσεβή πίστη «από Περσική και άκαρπη αγριελιά, εμβολιάστηκε και έγινε καρποφόρα ελιά». Και αφού βαπτίστηκε και πήρε το μοναχικό σχήμα και καταγράφηκε στην ιερή ποιμνη του Χριστού, φονεύθηκε με ξίφος, αφού συκοφαντήθηκε από αρνησίθεο άνθρωπο στον πρωτοσύμβουλο των Σαρακηνών, τη 14^η του Απριλίου, τρεις μέρες πριν από τη Σταύρωση

του Κυρίου. Η δεύτερη αυτή καταστροφή έγινε την Τετάρτη της Μεγάλης Εβδομάδας, την 20^η Μαρτίου, τη μέρα που γιορτάζει η Εκκλησία τη μνήμη αυτών.